

Cestujeme Karpatami - ľudová architektúra

Traveling the Carpathians - Rural Architecture

Cestujeme Karpatami - Ľudová architektúra
Traveling the Carpathians - Rural Architecture

Autori/ Authors

Slovensko/Slovakia: Mária Naďová

Maďarsko/Hungary: Sisa Béla

Poľsko/Poland: Mariusz Czuba

Rumunsko/Romania: Georgeta Maria Iuga, Bogdan Lazar

Ukrajina/Ukraine: Mykhailo Syrokhman

Redakčná úprava/ Editorial Adjusting: Mária Naďová

Fotografie/Photos: Gabriel Motica, Mykhailo Syrokhman, Mária Naďová, Anamaria Iuga, Felician Saleanu, Sisa Béla and others

Design: Harlequin Quality s.r.o.

Tlač/Print: Harlequin Quality s.r.o., Košice

Preklad/ Translation: Hanga Gebauer, Mária Naďová, Marius Czuba, Mykhailo Syrokhman, Michal Naď, Bogdan Lazar, Georgeta Maria Iuga

Pre Regiön Karpaty, združenie právnických osôb a Slovenskú kanceláriu KER, Košice vydalo
vychavateľstvo Harlequin Quality s.r.o., Košice v roku 2006.

Published in 2006 by Publisher Harlequin Quality s.r.o., Košice for the Assotiation Region Karpaty and
the Slovak Office of the Carpathian Euroregion.

Publikácia bola vydaná v rámci projektu Cestujeme Karpatmi V - Ľudová architektúra vďaka finančnej
pomoci Ministerstva výstavby a regionálneho rozvoja SR, združenia Regiön Karpaty a sponzorského
príspevku Harlequin Quality s.r.o., Košice

Published within the project Traveling the Carpathians V - Rural Heritage with the financial support from
the Ministry of Civil Construction and Regional Development of the Slovak Republic, Assotiation Region
Karpaty and Harlequin Quality s.r.o., Košice

**V rámci edície Cestujeme Karpatmi doteraz vyšli /Former publishings within the Traveling the
Carpathians Edition :**

Cestujeme Karpatmi - 2002 - Drevené kostolíky a zvonice / Wooden Churches and Belfries

Cestujeme Karpatmi - 2003 - Kúpele / Spas

Cestujeme Karpatmi - 2004 - Hradý, zámky a kaštiele / Castles and Manor Houses

Cestujeme Karpatmi - 2005 - Prírodné krásy / Natural Beauties

Neprešlo jazykovou úpravou/ Publication has no language correction

SLOVENSKO SLOVAKIA

Väčšina z 2871 sídiel na Slovensku vzniklo v stredoveku, kedy sa vytvoril základ ich súčasného urbanistického stvárnenia. Rozvoj a tvarovanie vidieckeho osídlenia sa snúbilo s topografickými danosťami, kultúrou a tradíciami, ovplyvňovanými rôznymi kolonizačnými vlnami regiónu. Výsledkom sú architektonické, historické a urbanistické hodnoty jednotlivých sídiel, z ktorých 10 bolo vyhlásených za pamiatkovú rezerváciu ľudovej architektúry. V každom z nich nájdeme uni-

kátne prvky ľudovej architektúry. Dôležitou súčasťou ochrany je aj východné Slovensko. Rozsiahle lesy severného Slovenska boli v minulých storočiach prirodzeným stavebným materiálom. Z veľkých ihličnatých stromov budovali obytné budovy ale aj kostoly. Príklady takýchto objektov môžeme nájsť na Slovensku, v Poľsku, Zakarpatskej oblasti Ukrajiny a v Rumunsku. Troj - priestorové objekty majú charakteristickú vysokú sedlovú strechu, pokrytú dreveným šindľom.

Základným konštrukčným materiálom juhovýchodnej časti Slovenska bol válok, tešla, kameň a drevo. Pôvodne jedno - priestorový sedliacky dom sa postupne rozšíril do troj - priestorového, v strede ktorého sa nachádzal vstup do takzvanej čiernej kuchyne s otvoreným komínom. Odtiaľ sa vchádzalo do obývacej izby, umiestnenej na uličnej strane domu a na druhú stranu do komory alebo do druhej izby. V obývacej izbe bola umiestnená omietnutá kamenná pec s vápennou maľbou.

Obyvatelia chránených vidieckych sídiel sú si vedomí dôležitosti ochrany ich starých objektov, uvažujú o spôsobe ich udržateľnosti. Ich snahou je využitie domov pre vidiecky cestovný ruch.

The majority of Slovakia's 2871 settlements have their origins in the Middle Ages. The basis of their present urban pattern got formed during that period as a result of combination of local topography with the culture and traditions brought to the region by various colonist waves. It is reflected in architectural, historical and urban values of individual settlements. Ten of them are proclaimed as "Monument Reservation of the Folk Architecture" because of their unique people's architecture. Eastern Slovakia is a significant part of this.

The vast woods of northern Slovakia were a natural source of the construction industry in the past centuries. Log cabin houses and

churches were built from the huge coniferous trees. The examples of these buildings can be seen throughout Slovakia, Poland, Sub - Carpathian Ukraine and Romania. The three room buildings have a characteristic high pitched roof covered with wooden shingles. The main construction material of south - east part of Slovakia was clay brick, brick, stone and wood. Originally the basic form of peasant house was a single room building. By adding of extra space it evolved into the three room building with the centered entrance into so-called black kitchen with an open chimney. From there led the entrance to living room, located on street side and into the chamber or second room on the opposite side. The plastered, stone-built stove, painted with lime paint was placed in the living room. The inhabitants of preserved villages are aware of the importance of their protection and seek for the ways how to sustain them. Their effort leads to the use of their houses for eco-agricultural tourism.

Košický kraj / Košice Region

ARDOVO

Tento murovaný roľnícky dom číslo 35 so stĺpovým podstením sa nachádza na juhovýchode Gemera. Murovaný štít s reliéfnou omietkovou dekoráciou a datovaním z roku 1852 je orientovaný do ulice. Trojpriestorový objekt s izbou, kuchyňou a komorou je z ulice i dvora lemovaný murovaným stĺpovým podstením.

ARDOVO

This brick -built peasant house No. 35 with a columned porch /a covered walkway/ originatedis located in southeastern Gemer territory. The brick gable, which is oriented towards the street, features a plaster relief decoration and dates back to 1852.

The three space building with living room, kitchen and a stockroom features a brick columned porch from the outside of the street and courtyard.

REJDOVÁ

Dom číslo 154 bol postavený v roku 1919 v oblasti Gemera. Štít sedlovej strechy, pokrytej šindľom, je doskový, v dolnej časti s ostreším a vo vrchole s podkružím. V strešnom plášti na dvorovej strane môžeme nájsť prieduch na odvod dymu. Obytná časť má trojpriestorovú dispozíciu. V izbe a kuchyni sa nachádza pecka.

REJDOVÁ

House No. 154 was built in 1845 in Gemer region. Shingle-covered saddle roof has a paneled gable with bottom part in a sharp peak shape and semicircular on top. On the courtyard side of the roof covering we can find smoke ventilation. The residential part has a three space disposition. The room and the kitchen are furnished with stove.

Zaujímavosti v okolí:

Mauzóleum grófa Dionýza Andrássyho pod hradom Krásna hôrka, kaštieľ v Betliari, historické mesto Rožňava, stredoveký kostol s nástennými maľbami v Štítniku, jaskyne

v Slavci, Ochtinej, Gombaseku, Domici, Krásnohorská a Dobšinská ľadová jaskyňa

Informácie:

Turistické informačné centrum Rožňava, Námestie baníkov 32, 048 01 Rožňava, tel: +421 58 - 732 81 01 fax: 058 - 732 48 37; e-mail: tic.roznava@stonline.sk , www.roznava.sk, www.ticrv.sk

Other Places of Interest:

Dionýz Andrassy Mausoleum in the Castle Krásna hôrka; manor house in Betliar, historical town Rožňava; medieval church with wall paintings in Štítnik, hunting manor house in Betliar; the National park Slovenský raj /Slovak Paradise/. Caves in Slavec, Ochtinská, Gombasek, Domicia, Zvonica and Dobšinská Ice Cave.

Information:

Turistist Information Center Rožňava, Sq. Námestie baníkov 32, 048 01 Rožňava, phone: +421 58 - 732 81 01 fax: 058 - 732 48 37; e-mail: tic.roznava@stonline.sk www.roznava.sk www.ticrv.sk

MOLDAVA NAD BODVOU

Pôvodne poddanská obec, patriaca k Turianskemu hradu sa postupne stala slobodným kráľovským mestečkom. Stredoveké

sídlo tvaru predĺženej elipsy si zachovalo skupinu domov radovej uličnej zástavby. Pôvodná vidiecka architektúra sa postupne premiešavala s murovanými domami mestského typu. Nájde tu sieť niekoľkopodlažných pivníc, využívaných hlavne pre skladovanie vína. Pôvodný roľnícky dom je troj - priestorový s otvoreným ohniskom v takzvanej čiernej kuchyni. Hlavný vstupný priestor pôvodne nemal okno ani strop.

MOLDAVA NAD BODVOU

Originally it was a villain settlement, which belonged to the Turňa castle, later it became a free royal town. The medieval settlement had developed on ground - plan of a prolonged ellipse. It retained a form of build-up housing area. Originally vernacular architecture is gradually mixed by brick-built common buildings of small town type. There is the network of several floor cellars, used as wine cellar. The former peasant house is a three-space house with open chimney in a so called black kitchen. The main entrance originally had neither windows nor a ceiling.

TURNIANSKA NOVÁ VES

Obec sa nachádza v údolí rieky Bodvy. Centrum obce pre svoju zachovalú historickú identitu tvorí pamiatkovú zónu. Napriek tomu, že obec bola založená v 13. storočí, väčšina historických roľníckych domov bola

požiarari začiatkom 20. storočia prestavaných. Vidiecky dom číslo 15 leží v jednotraktovej zástavbe dvora, ktorý je z uličnej strany uzatvorený mohutnou drevenou bránou s ostreším. Uličnú a dvorovú fasádu lemuje otvorené podstienie s mohutnými murovanými stĺpmi.

TURNIANSKA NOVÁ VES

The settlement lies in Bodva River valley. The center of the village preserves its historical identity and has been declared as a Monument Zone. While the settlement was founded in the 13th century, most of the historic peasant houses were rebuilt at the beginning of the 20th century, after a devastating fire. The rural house No. 15 lies in a one room deep area of the courtyard and is enclosed with a big wooden gate with roof skirting on the street side. Along the street and courtyard facade runs an open porch with massive brick columns.

MEDZEV

V minulosti sa obyvatelia Medzeva zaoberali výrobou poľnohospodárskych nástrojov. Produkovali okolo 200 druhov motýk. Rozvojom tohto druhu priemyslu v údoliach, obklopujúcich sídlo, vzniklo množstvo hámrov /v latinčine nazývaných vulgo hamor dicitur/. Všetky boli poháňané vodným mlynom vodou z prírodných nádrží, zvaných "tajchy". Dnes sú funkčné už len štyri a len

jeden, denne slúži svojmu pôvodnému účelu. Pre návštevníkov príležitostne pracuje hámor v Šugovskej doline a v ďalšom už bez vodného pohonu je zriadené múzeum.

MEDZEV

In the past the inhabitants of Medzev were involved in the manufacturing of agricultural instruments. They produced some 200 different types of hoes. Grows in this industry forging mills /in latin vulgo hamor dicitur/ were set in the valleys, which surrounded the settlement, each one powered by water mill with water from water reservoir, called "tajch". Today only four remain functional, with only one still in daily use. Occasionally for visitors is working the forging mill in Šugov valley and the next one is on display in a museum it does not have a water supply to power it.

Zaujímavosti v okolí:

Mestská pamiatková rezervácia v Košiciach, ZOO v Kavečanoch pri Košiciach, barokový kláštor Premonštrátov v Jasove, stredoveký kostol v Moldave nad Bodvou, há mre v Medzeve, Zádielska tiesňava, jaskyňa v Jasove, Turniansky hrad, Agroruristické stredisko - Ranč Šugov.

Informácie:

Infocentrum, Hlavná 58, 045 01

Moldava nad Bodvou,

tel.:+421 55 - 489 94 21

+421 905 - 278215

e-mail: info@moldava.sk

www.moldava.sk; www.ssj.sk

Other Places of Interest:

Renaissance bell tower; 15th century Gothic church in Strážky, the High Tatras mountains, medieval town center in Levoča; Poprad; Gothic church in Spišská Belá.

Information:

Infocentrum, Hlavná 58, 045 01

Moldava nad Bodvou,

tel.:+421 55 - 489 94 21,

+421 905 - 278215,

e-mail: info@moldava.sk ,

www.moldava.sk; www.ssj.sk

PETRIKOVCE

Obec Petrikovce leží na území Dolného Zemplína. Roľnícky dom č. 41 je postavený z nepálenej tehly. Je troj-priestorový / izba, pitvor, komora/. Valbová strecha je pokrytá trstinovou stupňovito ukladanou krytinou. Pod spoločnou strechou sa nachádza hospodárska časť s maštalou, šopou a chlievom.

PETRIKOVCE

Village Petrikovce lies in the Lower Zemplín Region. Peasant adobe house No. 41 features a three-space disposition /a living room, an entrance hall, a stockroom/. The building has hipped roof with a reed step-like covering. Farm part with stall, shed and pigsty is located under the same roof.

Zaujímavosti v okolí:

Vodná nádrž Zemplínska Šírava a Domaša, ruiny hradu Vinné a Brekov, Veľký Kamenec, tokajské pivnice, drevené kostolíky v Ruskom Potoku, Inovciach, kaštieľ a múzeum v Michalovciach a Trebišove, Senné rybníky.

Informácie:

Informačné centrum, Nám. Osloboditeľov 77, Michalovce,
tel.: +421-56-642-3555;
www.michalovce.sk

Other Places of Interest:

Water reservoirs Zemplínska Šírava and Domaša, ruins of Vinné castle, Brekov and Veľký Kamec castle, wine cellars of Tokay, wooden churches in Ruský Potok and Inovce, manor houses and museums in Michalovce and Trebišov, Senné ponds.

Information:

Informačné centrum,
Nám. Osloboditeľov 77, Michalovce,
tel.: +421-56-6423555;
www.michalovce.sk;

TRSTENÉ PRI HORNÁDE

Obec leží na hranici s Maďarskom, neďaleko mesta Košice na území historického Abova. Murovaný roľnícky dom sa nachádza na ulici Osloboditeľov č. 21. Objekt je orienovaný do ulice. Trojpriestorový obytný

objekt s izbou, kuchyňou a komorou bol postavený začiatkom 20. storočia.

TRSTENÉ PRI HORNÁDE

The village lies near city of Košice, on the border with Hungary, in the historical territory Abov. The brick-built peasant house is located on the Osloboditeľov street No. 21. Building is oriented towards the street. The three-space building with a living room, kitchen and stockroom, was built in the beginning of 20th Century.

Zaujímavosti v okolí:

Mestská pamiatková rezervácia v Košiciach, kaštieľ a múzeum v Budimíri, ZOO v Kavečanoch pri Košiciach, turistické trasy v Slanských vrchoch a Miliči, Agroturistické centrum v Nižnej Myšli

Informácie:

Mestské informačné centrum Košice (MiC Košice), Hlavná 2 (OD DARGOV), 040 01 Košice a Hlavná 111 (OD TESCO), 040 01 Košice,
tel.: +421 55/16 186,
fax: 055/623 09 09,
e-mail: info@mickosice.sk
www.mickosice.sk; Informačné centrum mesta Košice, Hlavná 59, 040 01 Košice, tel.:+421 55 - 625 88 88, 625 45 02 fax:055/625 45 02,
e-mail: icmk@ke.sanet.sk
www.kosice.sk/icmk

